

การวิเคราะห์ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐาน

กรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่

โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

Potential Analysis of Ban Phang Thia Community Enterprise Based on the
Department of Agricultural Extension Standards for Readiness toward the
Thailand OTOP Product Champion Selection Program

ภัทริยา สังข์น้อย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา,

E-mail: pattareya.su@skru.ac.th

Pattareya Sungnoi

Faculty of Management Sciences Rajabhat University,

รับเข้า: 23 เมษายน 2569 แก้ไข: 10 พฤษภาคม 2569 ตอบรับ: 10 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร 2) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ และวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงภายใต้เกณฑ์ความหลากหลายสูงสุด และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพในภาพรวมของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะจัดอยู่ในระดับดี โดยมีมิติที่เป็นจุดแข็งสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร คือ หมดการบริหารสมาชิก และหมดการจัดการสินค้าหรือบริการ ขณะที่มิติที่เป็นจุดอ่อนเชิงโครงสร้างและควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วน คือ หมดการบริหารการตลาด และหมดผลลัพธ์การดำเนินงาน โดยมีปัญหาและอุปสรรคหลักอันเป็นข้อจำกัด คือ สถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มีการรับรองมาตรฐานสากล โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ GMP และมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ซึ่งเป็นเงื่อนไขบังคับหลักในการเข้าสู่กระบวนการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยในระดับ 1-5 ดาว สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของโครงการดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนควรมุ่งยกระดับห่วงโซ่การผลิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารการตลาด เชิงกลยุทธ์ด้วยระบบที่ปรึกษาพี่เลี้ยง (Mentor) ผ่านการบูรณาการความร่วมมือเชิงรุกร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเชิงแนวปฏิบัติดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรระดับชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

คำสำคัญ : ศักยภาพวิสาหกิจชุมชน โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย วิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ

Abstract

The objectives of this research were to: 1) analyze the potential of Ban Phang Thia Community Enterprise based on the standardized criteria of the Department of Agricultural Extension; 2) analyze the problems and obstacles faced by Ban Phang Thia the community enterprise in preparing to enter the OTOP Product Champion project; and 3) propose guidelines for developing the potential of Ban Phang Thia Community Enterprise and other community enterprises with similar contexts, in order to prepare for participation in the OTOP Product Champion project. This study employed a qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews with five key informants who

were selected via purposive sampling based on maximum variation criteria. Data were analyzed using content analysis in conjunction with standardized criteria evaluation.

The research findings revealed that the overall potential of Ban Phang Thia Community Enterprise was at a "good" level. The key dimensions serving as significant strengths driving the organization were Member Management and Product or Service Management. Conversely, the structural weaknesses requiring urgent development were Marketing Management and Operational Results. The primary obstacle and constraint was that the production site and products had not yet received standard certifications, specifically from the Good Manufacturing Practice (GMP) criteria and Food and Drug Administration (FDA), which are the core mandatory conditions for entering the 1–5 star OTOP Product Champion selection process. Regarding the guidelines for potential development to align with the project's criteria, the community enterprise should focus on upgrading its production chain to comply with food safety standards. This should be implemented alongside developing knowledge in strategic marketing management through a mentoring system, supported by continuous proactive integrated cooperation with local government agencies. Furthermore, these practical recommendations can be applied to other community enterprises with similar contexts to enhance competitiveness and efficiently prepare for entry into the national selection project in the future.

Keywords: Community enterprise potential, Thailand OTOP Product Champion Selection Program, Ban Phang Thia Community Enterprise

บทนำ

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย โดยเฉพาะภายใต้โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product or OTOP) ซึ่งมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โครงการดังกล่าวได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion or OPC) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการประเมินและรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในระดับ 1-5 ดาว ที่สะท้อนถึงศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการในระดับประเทศ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2564) อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลสถิติการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย เมื่อปี พ.ศ. 2565 พบว่า มีผลิตภัณฑ์เข้าร่วมโครงการ จำนวน 16,101 รายการ ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในระดับ 5 ดาว จำนวน 3,657 รายการ ระดับ 4 ดาว จำนวน 6,268 รายการ ระดับ 3 ดาว จำนวน 4,097 รายการ ระดับ 2 ดาว จำนวน 1,624 รายการ ระดับ 1 ดาว จำนวน 385 รายการ และไม่ได้รับดาว จำนวน 70 รายการ (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2565) ซึ่งสามารถเปรียบเทียบสัดส่วนผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ระดับ 1-4 ดาว และไม่ได้รับดาว ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสัดส่วนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานระดับ 5 ดาว ระดับ 1-4 ดาว และ ไม่ได้รับดาว ปี พ.ศ. 2565

มาตรฐานดาว	จำนวนผลิตภัณฑ์ (รายการ)	สัดส่วนเมื่อเทียบกับทั้งหมด (ร้อยละ)
ระดับ 5 ดาว	3,657	22.71
ระดับ 1-4 ดาว และไม่ได้รับดาว	12,444	77.29
รวม	16,101	100.00

ที่มา: ปรับปรุงจาก สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2565)

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 77.29 อยู่ในกลุ่ม 1-4 ดาว และไม่ได้รับดาว สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีความสามารถในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพดีและมีมาตรฐานรองรับแล้ว แต่ยังมีจุดอ่อนที่ต้องพัฒนาให้มีศักยภาพ เป็นที่ยอมรับระดับประเทศ และสามารถพัฒนาสู่ระดับสากล และสัดส่วนผลิตภัณฑ์ 5 ดาวที่มีเพียงร้อยละ 22.71 ดังนั้น การจะขึ้นสู่ 5 ดาว ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

ต้องเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือมีศักยภาพในการส่งออก (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2563)

เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงสถิติจากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ในปีงบประมาณ 2565 ไตรมาสที่ 1 พบว่ามีจำนวนรวมทั้งสิ้น จำนวน 97,930 แห่ง (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2565) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผลิตภัณฑ์ที่เข้าสู่กระบวนการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OPC) ในปีเดียวกัน ซึ่งมีเพียง 16,101 รายการ หากอนุมานเชิงเปรียบเทียบว่า วิสาหกิจชุมชน 1 แห่ง ต่อการส่งผลิตภัณฑ์เข้าคัดสรรอย่างน้อย 1 รายการ จะพบว่ามิ่ววิสาหกิจชุมชนเพียงร้อยละ 16.44 เท่านั้น ที่สามารถเข้าสู่กระบวนการคัดสรรระดับชาติได้ สภาวะการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ จำนวน 81,829 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 83.56 ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านศักยภาพหรือขาดความพร้อมในการนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่กระบวนการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่พบว่าผลิตภัณฑ์ OTOP ส่วนใหญ่ (จำนวน 142,748 รายการ) ยังคงจัดอยู่ในกลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (Quadrant D) ซึ่งประสบปัญหาหลักใน 3 มิติ ได้แก่ การขอรับรองมาตรฐาน ระบบการบริหารจัดการ และการตลาด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ (Pain Points) ต่อการยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขัน นอกจากนี้ งานวิจัยหลายฉบับยังระบุถึงปัญหาการขาดองค์ความรู้เชิงลึก และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรสนับสนุนที่เหมาะสม ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดได้ (กมลภพ ศรีบุญเรือง และศิริช ศรีโกคางกุล, 2563; รัชดา ภักดียิ่ง, 2563; สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์, 2567)

จากประเด็นปัญหาข้างต้นที่สะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ในประเทศไทย ที่ยังคงเผชิญกับอุปสรรคในการยกระดับคุณภาพให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานระดับชาติ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางศักยภาพในการแข่งขันอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพในระดับพื้นที่จึงเป็นแนวทางสำคัญในการระบุปัญหาและกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของวิสาหกิจชุมชน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพิจารณาคัดเลือก วิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ ตำบลกระดังงา อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา มาเป็นกรณีศึกษาครั้งนี้เนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพ โดยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และได้รับการจดทะเบียนเป็นสินค้า OTOP แต่ยังคงประสบกับข้อจำกัดด้านระบบการบริหารจัดการธุรกิจ และการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้

สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ยังไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่กระบวนการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยในระดับ 1-5 ดาวได้

ดังนั้น บทความวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดอ่อนหรือบกพร่อง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ ซึ่งจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยให้สอดคล้องตามหลักเกณฑ์มาตรฐานและเกิดประสิทธิผล โดยผลการศึกษาครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับที่สูงขึ้น แต่ยังเป็นต้นแบบในการสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันให้แก่วิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป (มานิชย์ นวลสระ และคณะ, 2564)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ และวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือวัดระดับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยพิจารณาจากกระบวนการและผลลัพธ์การดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับความพร้อมของแต่ละวิสาหกิจชุมชน โดยแบ่งเกณฑ์การประเมินออกเป็น 7 ด้านสรุปรายละเอียดได้ ดังนี้ (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562)

1. ด้านผู้นำและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานใน 4 กิจกรรม ได้แก่ การบริหารจัดการ โครงสร้างและกฎระเบียบ การเงินและบัญชี และสวัสดิการสมาชิก และชุมชน

2. ด้านการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนบริหารองค์กร และแผนประกอบการ การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล และทบทวนแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

3. ด้านการบริหารการตลาด พิจารณาความสามารถในการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และจัดทำแผนการตลาด ตลอดจนการมีช่องทางการตลาดหรือมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการตลาดที่ชัดเจน รวมถึงมีการติดต่อสื่อสารและติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้าและตลาด และการพัฒนาปรับปรุงการผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล พิจารณาจากการแสวงหาและพัฒนาความรู้ใหม่ เพื่อนำมาพัฒนากิจการ การศึกษาดูงาน และการอบรมเพิ่มความรู้ รวมถึงการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นของวิสาหกิจชุมชนอย่างให้มีข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่มีไปสู่สมาชิกและผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

5. ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พิจารณาจากการพัฒนาด้านความรู้และความสามารถของสมาชิกภายในวิสาหกิจชุมชนผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการพิจารณาจากการให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในรอบปีที่ผ่านมา

6. ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ พิจารณาความสามารถด้านการวางแผนผลิตและการปฏิบัติตามแผน และการควบคุมคุณภาพก่อนส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้า ตลอดจนความรับผิดชอบต่อลูกค้า

7. ด้านผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีการจำแนกผลลัพธ์จากการดำเนินงาน เพื่อประเมินศักยภาพออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ผลลัพธ์ตามภารกิจของวิสาหกิจชุมชน คุณภาพสินค้าและบริการ และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

สอดคล้องกับแนวคิดของ รัชดา ภักดิ์ยิ่ง (2563) ที่กล่าวถึงการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในระยะยาว ควรดำเนินการพัฒนาศักยภาพใน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ 3) ด้านภาวะผู้นำ 4) ด้านการบริหารการตลาด

- 5) ด้านเครือข่าย 6) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 7) ด้านการจัดการบัญชีและการเงิน และ 8) ด้านการจัดการความรู้

นอกจากนี้ มาโนชญ์ นวลสระ และคณะ (2564) ได้เสนอแนะว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อยกระดับสู่มาตรฐานสากล ควรมุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ใน 4 ประเด็นหลักสำคัญ คือ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านคุณภาพและมาตรฐานสินค้า ควรผสมผสานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างความน่าเชื่อถือ 2) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสวยงาม และความสะดวกในการใช้งาน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มมูลค่าและการยอมรับของผู้บริโภค 3) การสร้างตราสินค้าควรกำหนดภาพลักษณ์และตำแหน่งทางการตลาดอย่างชัดเจน ผ่านเครื่องมือสื่อสารที่เหมาะสม และ 4) การเชื่อมโยงการตลาดผ่านกิจกรรมส่งเสริมการขายและการแสดงสินค้า ช่วยสร้างการรับรู้ ทดลองตลาด และเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภค ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวส่งผลต่อการเพิ่มยอดขาย การสร้างความภักดีต่อตราสินค้า และเสริมความเข้มแข็งให้วิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บริบทและศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ หมายถึง สภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมหลักสำคัญ ได้แก่ การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ การบริหารทรัพยากรมนุษย์หรือสมาชิก และการเงินและการบัญชี ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

2. ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร หมายถึง ระดับความสามารถในกระบวนการและผลลัพธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะครอบคลุมการดำเนินงานใน 7 ด้าน ได้แก่ ผู้นำและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดการสินค้าหรือบริการ และผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

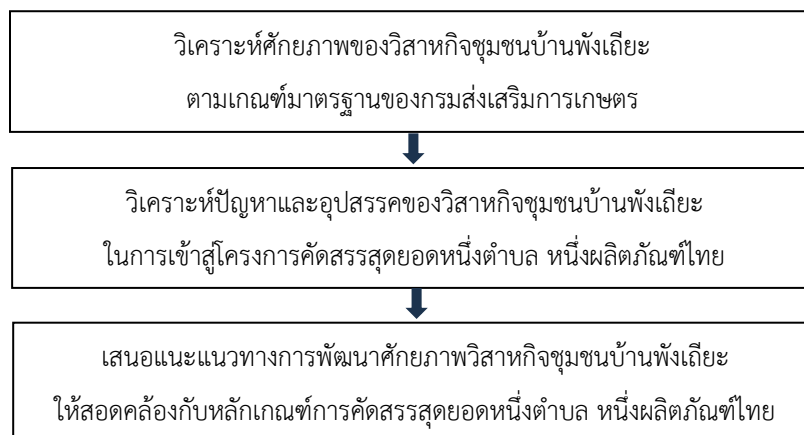
3. การเตรียมความพร้อมสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OPC) หมายถึง กระบวนการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะในด้านผู้นำและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูล การ

บริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดการสินค้าหรือบริการ และผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินและจัดระดับดาว (1-5 ดาว) ของกรมการพัฒนาชุมชน

4. เกณฑ์มาตรฐานกรมส่งเสริมการเกษตร หมายถึง รายละเอียดการประเมินศักยภาพกระบวนการและผลลัพธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งรายละเอียดเป็นไปตามแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน (ปรับปรุง ปี 2562)

5. โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย หมายถึง กิจกรรมที่กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการ เพื่อประเมินและจัดระดับผลิตภัณฑ์ของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค

กรอบขั้นตอนการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบขั้นตอนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นกระบวนการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อประเมินศักยภาพและระบุอุปสรรคเชิงโครงสร้างของวิสาหกิจชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่และสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ โดยกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูล

สำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเกณฑ์ความหลากหลาย สูงสุด (Maximum Variation Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมมิติการบริหารจัดการและการส่งเสริมจากภาครัฐ รวมทั้งสิ้น 5 ท่าน ประกอบด้วย

1. บุคลากรภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและมาตรฐาน OTOP จำนวน 4 ท่าน

2. ตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหลัก จำนวน 1 ท่าน

ทั้งนี้ จำนวนผู้ให้ข้อมูลถูกกำหนดตามเกณฑ์ความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างต่อเนื่องจนไม่ปรากฏประเด็นใหม่ที่เป็นนัยสำคัญ (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, 2568)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด เกณฑ์การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน (ฉบับปรับปรุง ปี 2562) ของกรมส่งเสริมการเกษตร และเกณฑ์การประเมินอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ ซึ่งประเด็นคำถามครอบคลุมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ผู้นำและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูล การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดการสินค้าหรือบริการ และผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตรตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้คำถามปลายปิดและปลายเปิด

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้คำถามปลายเปิด

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ ตลอดจนแนวทางการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลและทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกณฑ์การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน (ฉบับปรับปรุง ปี 2562) ของกรมส่งเสริมการเกษตร และเกณฑ์การประเมินอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย เพื่อกำหนดประเด็นหลักในการวิจัย

2. ร่างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมุ่งเน้นประเด็นบริบทและศักยภาพการดำเนินงาน ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนทั้ง 7 หมวด ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการแก้ไขการดำเนินงานและการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

3. จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ และข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

4. ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารธุรกิจ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5. วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง นำผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence or IOC)

6. ปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขถ้อยคำในแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ข้อคำถามมีความสมบูรณ์ ชัดเจน และสื่อความหมายได้ถูกต้องก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารธุรกิจและการพัฒนาชุมชน จำนวน 3 ท่าน พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00

(ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขำนิประศาสน์, 2562) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงถ้อยคำและแยกประเด็นคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความชัดเจนในการสื่อสารก่อนนำไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face In-depth Interview) โดยมีการดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

1. การเตรียมการ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอ สทิงพระ และนัดหมายวัน เวลา สถานที่ตามความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์
2. กระบวนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า โดยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพ จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด
3. การตรวจสอบข้อมูล เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทบทวนความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบตามประเด็นคำถาม หากพบว่ามีข้อคำถามใดได้คำตอบไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้องที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับบุคลากรสำนักงานเกษตรอำเภอ สทิงพระ มาทำการคัดแยกหมวดหมู่ และตีความข้อมูลตามบริบทเชิงพรรณนา เพื่อสรุปประเด็นปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ
2. การตรวจประเมินตามเกณฑ์ศักยภาพวิสาหกิจชุมชน นำผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร (ฉบับปรับปรุง ปี 2562) ซึ่งครอบคลุม 7 หมวดหลัก รวม 36 หัวข้อ
3. การประมวลผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ดำเนินการคำนวณค่าคะแนนจากการตรวจประเมินเพื่อหาค่าระดับการดำเนินงานตามศักยภาพ ดังนี้
 - 3.1 การหาค่าคะแนนรวม รวมคะแนนที่ได้ในแต่ละหมวดการประเมิน
 - 3.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) คำนวณโดยนำคะแนนรวมของแต่ละหมวดหารด้วยจำนวนข้อคำถามในหมวดนั้น ๆ

4. การแปลผลระดับศักยภาพ นำค่าคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้มาเทียบกับเกณฑ์การแปลผลเพื่อสรุประดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562)

4.1 คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.00 หมายถึง ศักยภาพอยู่ในระดับ "ดี"

4.2 คะแนนเฉลี่ย 1.67 – 2.33 หมายถึง ศักยภาพอยู่ในระดับ "ปานกลาง"

4.3 คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.66 หมายถึง ศักยภาพอยู่ในระดับ "ต้องปรับปรุง"

5. การวิเคราะห์ศักยภาพวิสาหกิจชุมชน นำผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพมาเปรียบเทียบรายหมวดเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อน จากนั้นจึงสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลปัญหาและอุปสรรคเพื่อเสนอแนะแนวทางเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 5 ท่าน สามารถจำแนกผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร เกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 1 ท่าน เป็นบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรมีส่วนร่วมประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะร่วมกับผู้วิจัย ผลการประเมินศักยภาพทั้ง 7 หมวด ตามเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร

หมวดที่	จำนวนข้อ	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ระดับศักยภาพ
1. ผู้นำและการบริหารจัดการ	12	34	2.83	ดี
2. การวางแผนการดำเนินงาน	3	8	2.67	ดี
3. การบริหารการตลาด	3	7	2.33	ปานกลาง
4. การจัดการความรู้และข้อมูล	3	8	2.67	ดี

หมวดที่	จำนวนข้อ	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ระดับศักยภาพ
5. การบริหารสมาชิก	2	6	3.00	ดี
6. การจัดการสินค้าหรือบริการ	3	9	3.00	ดี
7. ผลลัพธ์การดำเนินงาน	10	25	2.50	ดี
รวมทั้งสิ้น	36	97	2.69	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่า ศักยภาพในภาพรวมของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ อยู่ในระดับดี โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.69 เมื่อพิจารณารายหมวด พบว่า มีผลการประเมินระดับศักยภาพระดับดี จำนวน 6 หมวด และระดับปานกลาง จำนวน 1 หมวด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่มีศักยภาพระดับดี พบว่า หมวดที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.00 (ระดับดี)

ได้แก่ หมวดการบริหารสมาชิก และ หมวดการจัดการสินค้าหรือบริการ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการภายในและความสามารถในการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ในระดับมาตรฐานขั้นพื้นฐาน

ด้านผู้นำและการบริหารจัดการ จากการประเมินศักยภาพในด้านผู้นำและการบริหารจัดการ พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ "ดี" แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจากข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ พบประเด็นที่มีค่าคะแนนอยู่ในระดับ 2 (ระดับปานกลาง) คือ "การดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน" เนื่องจากในรอบปีที่ผ่านมากลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวไม่เกิน 2 รายการ

ด้านการวางแผนการดำเนินงาน และด้านการจัดการความรู้และข้อมูล จากการวิเคราะห์ผล

การประเมินในหมวดการวางแผนการดำเนินงาน และหมวดการจัดการความรู้และข้อมูล พบว่าทั้งสองมิติมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากันที่ 2.67 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ "ดี" แต่สภาวะการณ์เชิงประจักษ์สะท้อนให้เห็นจุดที่ควรพัฒนา (Area for Improvement) ในแต่ละมิติ ดังนี้ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน พบประเด็นที่มีค่าคะแนนอยู่ในระดับ 2 (ระดับปานกลาง) คือ "การติดตามประเมินผลและทบทวนแผนการดำเนินงาน" โดยผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกระบุว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังขาดความต่อเนื่องในการประเมินผลลัพธ์หลังการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เน้นย้ำว่า "ในการวางแผนการดำเนินงาน

ควรทบทวนผลการดำเนินงานทุกครั้งที่มีการวางแผน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินงาน" (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการขาดวงจรการเรียนรู้จากความผิดพลาดในอดีตอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของแผนงานในอนาคต และด้านการจัดการความรู้และข้อมูล พบว่า 1 ใน 3 ของประเด็นการประเมินในหมวดนี้มีคะแนนอยู่ในระดับ 2 คือ "ระบบการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลของกลุ่ม" ที่ยังขาดความเป็นระเบียบและไม่เป็นปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เสนอแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ว่า "กลุ่มควรจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ และมีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้งาน" (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบฐานข้อมูล (Data Asset) ที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญที่วิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อรองรับการตรวจสอบมาตรฐานในโครงการคัดสรร OTOP

ด้านผลลัพธ์การดำเนินงาน สำหรับผลการประเมินในหมวดผลลัพธ์การดำเนินงาน พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 แม้จะจัดอยู่ในระดับ "ดี" แต่เมื่อพิจารณาข้อคำถามทั้ง 10 ข้อ พบประเด็นที่มีค่าคะแนนอยู่ในระดับ (ระดับปานกลาง) จำนวน 2 ประเด็น ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญเชิงโครงสร้าง ดังนี้

ด้านการลดรายจ่ายของสมาชิก ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ยังมีภาระรายจ่ายที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ความเห็นว่า "กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาควรเน้นที่การสร้างรายได้เสริมให้เพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยและลดสัดส่วนค่าใช้จ่ายของสมาชิกในระยะยาว" (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1)

ด้านมาตรฐาน คุณภาพ และความปลอดภัยของสินค้าหรือบริการ ประเด็นนี้ถือเป็นข้อจำกัดหลัก (Bottleneck) เนื่องจากปัจจุบันผลิตภัณฑ์ยังอยู่ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมเพื่อขอรับรองมาตรฐานคุณภาพ สอดคล้องกับทัศนะเชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ระบุว่า "วิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องดำเนินการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการปรับปรุงโรงเรือนหรืออาคารผลิตให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์มาตรฐานความปลอดภัย" (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 3)

นอกจากนี้ ยังมีการเสนอแนะถึงการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีมาสนับสนุนกระบวนการผลิต เช่น ระบบการตากแห้ง เพื่อควบคุมคุณภาพสินค้าให้มีความสม่ำเสมอ (Standardization) (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2) โดยข้อสรุปที่สำคัญคือ การมุ่งเน้นการขอรับรองมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นใบเบิกทางในการนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่การคัดสรรระดับสากลต่อไป (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 4)

ด้านการบริหารการตลาด จากการวิเคราะห์ผลการประเมินศักยภาพ พบว่าหมวดการบริหารการตลาดมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ "ปานกลาง" และถือเป็นมิติที่มีค่าคะแนนต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับหมวดอื่น ๆ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเชิงลึกพบประเด็นที่เป็นอุปสรรคสำคัญ (Pain Point) คือ "การกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและการจัดทำแผนการตลาด" ซึ่งได้รับผลการประเมินในระดับ (ระดับต้องปรับปรุง) จากสภาพการชี้ให้เห็นว่า แม้วิสาหกิจชุมชนจะมีการรับรู้ถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายในเบื้องต้น แต่ยังขาดกระบวนการจัดทำแผนการตลาดที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นระบบ (Formal Marketing Plan) สอดคล้องกับทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการจัดทำแผนการตลาดเชิงรุกเพื่อเป็นเข็มทิศในการดำเนินธุรกิจ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1) นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนะให้วิสาหกิจชุมชนเร่งขยายช่องทางการจัดจำหน่ายให้กว้างขวางและครอบคลุมพื้นที่นอกชุมชนมากขึ้น (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2) เพื่อสร้างโอกาสทางการแข่งขันและรองรับการเข้าสู่กระบวนการคัดสรร OTOP ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่กระบวนการคัดสรร OTOP ของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

2.1 ปัญหาและอุปสรรคหลักสำคัญในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไข พบว่า

มิติด้านมาตรฐานและคุณภาพผลิตภัณฑ์ ปัญหาหลักคือผลิตภัณฑ์ยังขาดการรับรองมาตรฐานคุณภาพที่จำเป็น โดยเฉพาะมาตรฐาน GMP และเครื่องหมาย ออย. ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค แนวทางแก้ไขที่สำคัญคือการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อรับคำปรึกษาและเข้าสู่ระบบการประเมินมาตรฐานอย่างเป็นรูปธรรม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 2)

มิติด้านโครงสร้างพื้นฐานและสถานที่ผลิต พบว่าโรงเรือนและอาคารผลิตเดิมยังไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน GMP แนวทางแก้ไขคือการเร่งปรับปรุงโครงสร้างอาคารและระบบบริหารจัดการสถานที่ผลิตให้เป็นไปตามข้อกำหนดทางสุขลักษณะ เพื่อรองรับการขอรับรองมาตรฐานในลำดับถัดไป (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3, 4)

มิติด้านปัจจัยภายนอกทั่วไปและที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนยังได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการตากแห้ง และความผันผวนของปริมาณวัตถุดิบในบางช่วงฤดูกาล แนวทางแก้ไขคือการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีตู้อบพลังงานไฟฟ้ามาช่วยในกระบวนการผลิต และการบริหารจัดการโซ่อุปทานด้วยการจัดซื้อวัตถุดิบจากพื้นที่เครือข่ายใกล้เคียง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5)

2.2 ปัญหาและอุปสรรคหลักสำคัญในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย และแนวทางแก้ไข ในการเข้าสู่กระบวนการคัดสรรระดับชาติ (1-5 ดาว) พบว่ามีเงื่อนไขบังคับ (Hard Criteria) ที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ดังนี้

ข้อจำกัดด้านการขอรับรองมาตรฐาน ออย. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านเห็นตรงกันว่า การขาดการรับรองมาตรฐาน ออย. คือปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่การคัดสรรดาวได้ (Critical Bottleneck) แนวทางแก้ไขเชิงยุทธศาสตร์คือการกำหนดแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในการยกระดับมาตรฐานอาคารผลิต เครื่องมือ และอุปกรณ์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน GMP เพื่อเป็นฐานรากในการยื่นขอรับรองเครื่องหมาย ออย. (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 3, 4)

กลไกการขับเคลื่อนของกลุ่ม แนวทางแก้ไขคือการกระตุ้นและสร้างความตระหนักรู้ให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการเข้าสู่มาตรฐานระดับชาติ โดยมีการประสานงานเชิงรุกกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้ในการปรับปรุงสถานที่ผลิตให้ได้มาตรฐานตามที่โครงการกำหนด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 5)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยจำแนกเป็นประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะได้ ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สถานะศักยภาพและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ

หมวดการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	การวิเคราะห์สถานะศักยภาพ	ข้อควรพัฒนา/แนวทางแก้ไข
1. การบริหารสมาชิก	3.00	จุดแข็ง (สูงสุด)	
2. การจัดการสินค้าหรือบริการ	3.00	จุดแข็ง (สูงสุด)	
3. ผู้นำและการบริหารจัดการ	2.83	จุดแข็ง	ควรเพิ่มการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ให้มากกว่า 2 รายการต่อปี
4. การวางแผนการดำเนินงาน	2.67	จุดแข็ง	ควรทบทวนผลการดำเนินงานทุกครั้งที่มีการวางแผน เพื่อป้องกันความผิดพลาด
5. การจัดการความรู้และข้อมูล	2.67	จุดแข็ง	ควรจัดเก็บข้อมูลกลุ่มให้เป็นระบบและปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เพื่อความสะดวกในการใช้งาน
6. ผลลัพธ์การดำเนินงาน	2.50	จุดแข็ง	ควรปรับปรุงโรงเรือนและขอรับรองมาตรฐาน ออ. เพื่อสร้างเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค และเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิก
7. การบริหารการตลาด	2.33	จุดอ่อน	ควรจัดทำแผนการตลาด และกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้ชัดเจน รวมถึงการขยายตลาดให้กว้างขึ้น
รวมทั้งสิ้น	2.69	ระดับดี	มุ่งเน้นการยกระดับมาตรฐานการผลิตควบคู่กับการจัดทำแผนการตลาดเชิงรุก

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะในภาพรวมจัดอยู่ในระดับ "ดี" โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.69 เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถานะศักยภาพรายหมวดเพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ศักยภาพที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) ประกอบด้วย 6 หมวด โดยเรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ จุดแข็งในระดับสูงสุด ($M = 3.00$) ได้แก่ หมวดการบริหารสมาชิก และ หมวดการจัดการสินค้าหรือบริการ สะท้อนให้เห็นถึงขีดความสามารถที่โดดเด่นของกลุ่มในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมภายในองค์กร และการมีระบบควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ขั้นพื้นฐานที่ดี จุดแข็งในระดับรองลงมาได้แก่ หมวดผู้นำและการบริหารจัดการ ($M = 2.83$) มีประเด็นเสนอแนะเพื่อการพัฒนา คือควรเพิ่มความถี่ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนให้มากกว่า 2 รายการต่อปี ถัดมาคือ หมวดการวางแผนการดำเนินงาน และหมวดการจัดการความรู้และข้อมูล ($M = 2.67$) โดยมีข้อควรพัฒนาเชิงระบบคือการจัดให้มีการทบทวนผลการดำเนินงานทุกครั้งที่มีการจัดทำแผนเพื่อลดความผิดพลาด และการจัดระบบฐานข้อมูลของกลุ่มให้อยู่ในรูปแบบที่สืบค้นง่ายและเป็นปัจจุบันเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้งาน และหมวดผลลัพธ์การดำเนินงาน ($M = 2.50$) แม้ตามเกณฑ์ประเมินจะจัดอยู่ในกลุ่มจุดแข็ง แต่มีค่าคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำและใกล้เคียงกับเกณฑ์ระดับปานกลาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ การปรับปรุงโครงสร้างโรงเรือนผลิตและการยื่นขอรับรองมาตรฐาน อย. ทั้งนี้เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกในระยะยาว

2) ศักยภาพที่เป็นจุดอ่อน (Weaknesses) หมวดการประเมินที่เป็นจุดอ่อนเชิงโครงสร้างของกลุ่มอย่างเด่นชัดคือ หมวดการบริหารการตลาด ($M = 2.33$) ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางและเป็นหมวดที่ได้คะแนนต่ำที่สุด ปัญหาหลักเกิดจากการที่กลุ่มยังขาดกระบวนการจัดทำแผนการตลาดที่เป็นระบบ ตลอดจนขาดการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง แนวทางแก้ไขเร่งด่วนคือการจัดทำแผนการตลาดเชิงกลยุทธ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ควบคู่ไปกับการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายเชิงรุกสู่ภายนอกพื้นที่ชุมชน

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ประเด็นปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางการแก้ไขเชิงพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ โดยปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ

ปัญหาและอุปสรรค	รายละเอียดปัญหา และอุปสรรค	แนวทางการแก้ไข ที่พบจากการวิจัย
1. การดำเนินงานทั่วไป	ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้รับการรับรอง มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ มาตรฐาน อย.	ส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานโดย การประสานงานกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง
	สถานที่ผลิต (โรงเรือน) ไม่ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์วิธีการที่ ดีในการผลิตอาหาร (GMP)	ปรับปรุงสถานที่ผลิตและ เครื่องจักรให้ได้มาตรฐานตาม คำแนะนำของเจ้าหน้าที่
	ปัญหาด้านสภาพอากาศ (ส่งผล ต่อการตากผลผลิต)	ใช้เทคโนโลยีตู้อบไฟฟ้าช่วยในการ ผลิต
	การขาดแคลนวัตถุดิบในบางช่วง	จัดซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติมจากพื้นที่อื่น
2. การเข้าสู่โครงการ OTOP Product Champion	การขอการรับรองมาตรฐาน อย.	กระตุ้นและวางแผนการขอรับรอง มาตรฐาน อย.
	สถานที่ผลิตและอุปกรณ์ยังไม่ เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน GMP	เร่งปรับปรุงโครงสร้างอาคารและ เครื่องมือให้เป็นไปตามเกณฑ์ มาตรฐาน GMP เพื่อขอมาตรฐาน อย. ต่อไป
	ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้รับรอง มาตรฐาน อย.	ขอรับรองมาตรฐาน อย.

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่มีผลกระทบต่อศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ แบ่งออกเป็น 2 มิติ ดังนี้ มิติด้านการดำเนินงานทั่วไป วิสาหกิจชุมชนเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างพื้นฐาน โดยสถานที่ผลิต (โรงเรือน) ยังไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน GMP และผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้ได้รับการรับรองมาตรฐาน อย. นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคจากปัจจัยภายนอก เช่น ข้อจำกัดด้านสภาพอากาศที่ส่งผลต่อกระบวนการตากผลผลิต และภาวะการขาดแคลนวัตถุดิบในบางช่วงฤดูกาล โดยมีแนวทางการ

แก้ไขจากการวิจัยคือ การประสานงานกับหน่วยงานภาคีเพื่อยกระดับสถานที่ผลิต การนำเทคโนโลยีตู้อบไฟฟ้ามาประยุกต์ใช้เพื่อลดการพึ่งพาสภาพอากาศ รวมถึงการจัดซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติมจากพื้นที่เครือข่ายอื่นเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการผลิต มิติด้านการเข้าสู่โครงการ OTOP Product Champion (OPC) ปัญหาที่เป็นอุปสรรคขั้นวิกฤต (Critical Bottleneck) คือ สถานที่ผลิต อุปกรณ์ และตัวผลิตภัณฑ์ยังไม่ผ่านมาตรฐาน ออย. และเกณฑ์ GMP ซึ่งเป็นเงื่อนไขบังคับทางกฎหมายในการคัดสรรระดับชาติ แนวทางแก้ไขเชิงยุทธศาสตร์คือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้น ผลักดัน และร่วมวางแผนยกระดับโครงสร้างอาคารและเครื่องมือให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน GMP เพื่อขับเคลื่อนให้กลุ่มสามารถยื่นขอรับรองเครื่องหมาย ออย. ได้สำเร็จ

3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ และวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

จากการวิเคราะห์ศักยภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ ควรดำเนินการดังนี้

3.1 หมวดการบริหารการตลาด (คะแนนเฉลี่ย 2.33) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดทำแผนการตลาดเชิงกลยุทธ์ โดยควรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่กระบวนการจัดทำแผนไปจนถึงการนำไปปฏิบัติงานจริง ทั้งนี้ ควรมุ่งเน้นการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจนและการพัฒนากลยุทธ์การตลาดเชิงรุก เพื่อขยายฐานลูกค้าและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่ผลิตภัณฑ์ในระดับที่สูงขึ้น

3.2 หมวดผลลัพธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 2.50) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควบคู่ไปกับการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาพี่เลี้ยง (Mentor) อย่างใกล้ชิด เพื่อร่วมวางแผนและบริหารจัดการห่วงโซ่การผลิตให้สอดคล้องกับข้อกำหนดและเกณฑ์มาตรฐานสากล เนื่องจากการได้รับรองมาตรฐานดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ศักยภาพโดยรวมของทั้ง 7 หมวดอยู่ในระดับดี โดยมีจุดแข็ง จำนวน 6 หมวด พิจารณาจากผลการประเมินของค่าคะแนนเฉลี่ยระดับดี โดยหมวดการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และหมวดการจัดการสินค้าหรือบริการ มีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับดีสูงสุด รองลงมา ได้แก่ หมวดผู้นำและการบริหารจัดการ หมวดการวางแผนการดำเนินงาน หมวดการจัดการความรู้และข้อมูล และหมวดผลลัพธ์ การดำเนินงานตามลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดของยุพา อินทราเวช (2557) และงานวิจัยของสุพาดา สิริ กุตตา (2566) กล่าวถึงโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน เกิดจากหัวใจหลักสำคัญ คือ การเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ตลอดจน การตั้งมั่นบนหลักคุณธรรมและจริยธรรม อย่างไรก็ตามพบว่า หมวดที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับดีลำดับ รองลงมาทั้ง 4 หมวดมีบางประเด็นที่เป็นจุดอ่อนควรได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะจุดอ่อนของหมวด ผลลัพธ์การดำเนินงานในประเด็นมาตรฐาน คุณภาพ ความปลอดภัยของสินค้าและบริการ ซึ่งควรพัฒนา ควบคู่กับหมวดการบริหารการตลาดซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลางและเป็นจุดอ่อน สอดคล้องกับ งานวิจัยของชุตีพงศ์ คงสันเทียะ และชฎล นาคใหม่ (2567) และปฎิภาณ สิงห์บุบผา (2568) พบว่า ผลิตภัณฑ์ขาดการรับรอง ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้การรับรองมาตรฐานนอกจากจะเป็นจุดอ่อนยังส่งผลต่อ การขยายตลาดด้วย ตลอดจนสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขนิษฐา เศษคิมบง และคณะ (2565) และ กมลภพ ศรีบุญเรือง และศิริช ศรีโกคางกุล. (2563) ระบุว่า กลยุทธ์ทางการตลาด และความสามารถใน การแข่งขันเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการ แข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้ประกอบการ OTOP นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้อง กับลักษณะ อินทร์บึง และคณะ (2563) ที่กล่าวว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการผลักดันให้วิสาหกิจชุมชน บรรลุการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 7 มิติ ได้แก่ การจัดการกลุ่ม ที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การยกระดับกระบวนการผลิต ระบบการเงินและการบัญชี การวางแผนการดำเนินงาน ตลอดจนคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการและภาวะผู้นำ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันให้แก่วิสาหกิจชุมชนในระยะยาว

2. การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนในการเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะ คือ ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มีการรับรองมาตรฐาน โดยเฉพาะมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และการตลาดมีการจำหน่ายเฉพาะในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปฏิภาณ สิงห์บุผา (2568) ระบุว่าผลิตภัณฑ์ที่ขาดการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะไม่สามารถสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และโอกาสขยายตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศมีน้อย เนื่องจากผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Chouichom (2021) กล่าวว่าปัญหาตลาดเป็นปัญหาที่ทำลายที่สุดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับแล้ว ทั้งนี้ วิภาพร องคนสูตร และเฉลิมรัช ประเสริฐสังข์ (2564) กล่าวว่า การเข้าสู่ระบบมาตรฐานมีความซับซ้อนและต้องอาศัยทรัพยากรทั้งด้านความรู้ เงินทุน และโครงสร้างพื้นฐานการผลิต ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นข้อจำกัดสำคัญของวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะในการนำมาตรฐานไปใช้จริง และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ของหมวดผลลัพธ์การดำเนินงาน และหมวดการบริหารการตลาด ควรพัฒนาสู่ระบบมาตรฐานควบคู่กับการจัดการตลาดเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพาดา สิริกุดตา (2566) ระบุว่าผลิตภัณฑ์ไปสู่ระดับ 5 ดาว ได้นั้น ต้องมีความพร้อมทั้งในด้านคุณภาพมาตรฐานสากลในการเข้าสู่ตลาดสากล ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของสรสินธุ์ ฉายสินสอน (2567) กล่าวว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงพื้นที่ ทั้งนี้ หน่วยงานดังกล่าวต้องมีการบูรณาการการทำงานและทรัพยากรร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับงานวิจัยของปฏิภาณ สิงห์บุผา (2568) และเพ็ญศิริ ไพจิตร (2568) กล่าวว่า แนวทางส่งเสริมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนควรมีการจัดอบรมทักษะที่จำเป็น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อหาทุนสนับสนุนและเปิดตลาดใหม่ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของกมลรัตน์ นุตยกุล และคณะ, (2566); Deller et al. (2017); Buratti et al. (2022); และ Piabuo et al. (2023) สรุปความได้ว่า การส่งเสริมศักยภาพให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรได้รับการบูรณาการความร่วมมือ

จากหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ทุกภาคส่วนควบคู่กับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง โดยมีบทบาทสำคัญเป็นที่ปรึกษาร่วมกับวิสาหกิจชุมชนในการวางแผน การจัดโครงสร้าง การกำหนดนโยบาย และการดำเนินงานตามขั้นตอนของข้อกำหนดหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่วิสาหกิจชุมชนบ้านพังเถียะให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง และกำกับติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติศักดิ์ แก้วบุตรี และอัจฉรา กิจเดช (2561) กล่าวว่าระบบพี่เลี้ยงมีบทบาทหน้าที่คอยชี้แนะ ถ่ายทอดความรู้ และสร้างแรงจูงใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rujiprak & Limprasert, 2020 พบว่า การมีที่ปรึกษาเป็นการเสริมสร้างและกระตุ้นแรงจูงใจของวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาคุณภาพให้ไปไปตามมาตรฐานคุณภาพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายการพัฒนาในระดับพื้นที่ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ควรบูรณาการความร่วมมือเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถของวิสาหกิจชุมชนแบบมุ่งเป้า (Targeted Development Plan) โดยเปลี่ยนบทบาทจากการกำกับดูแล เป็นการทำหน้าที่เป็น "ที่ปรึกษาพี่เลี้ยง" (Mentor) อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้และการปรับปรุงโครงสร้างอาคารผลิตให้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐาน GMP ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการยื่นขอรับรองเครื่องหมายจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

2. เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่ามีติดด้านการตลาดเป็นจุดอ่อนสำคัญและเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสนับสนุนให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดทำแผนการตลาดกลยุทธ์ (Strategic Marketing Plan) มุ่งการสอนให้กลุ่มวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเฉพาะ และขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสู่แพลตฟอร์มออนไลน์และตลาดภายนอกชุมชน เพื่อสร้างกลไกตลาดและสามารถขับเคลื่อนธุรกิจได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตเชิงพื้นที่และการสุ่มตัวอย่างไปสู่การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมของจังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงสถิติที่ครอบคลุม และสามารถนำมาพัฒนาเป็นตัวแบบ (Model) หรือกรอบแนวคิดเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OPC) ของจังหวัดต่อไป
2. ควรมีการดำเนินงานวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในระดับ 4-5 ดาว กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ยังอยู่ในระดับปรับตัว (Quadrant D) เพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จหลัก (Key Success Factors) และการจัดการกับแนวทางข้อจำกัดด้านมาตรฐานการผลิต ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ที่มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กมลภพ ศรีบุญเรือง และ ศิวัช ศรีโกคางกุล. (2563). ปัญหาการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ในการขอรับมาตรฐานระดับชาติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(3), 221-234. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/241848/166137>
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). *คู่มือลงทะเบียน ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ปี 2564*. กระทรวงมหาดไทย. <https://cep.cdd.go.th/file/get/file/116.2025062714f6f505920d75210ff65f6a9686de4e195847.pdf>
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2562). *แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน (ปรับปรุง ปี 2562)*. กรมส่งเสริมการเกษตร. <https://sceb.doae.go.th/wp-content/uploads/2025/05/แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน-ปรับปรุง-ปี 2562.pdf>
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2565). *ข้อมูลการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน รายไตรมาส. กรมส่งเสริมการเกษตร*. <https://sceb.doae.go.th/wp-content/uploads/2025/05/ข้อมูลการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน-ปีงบประมาณ-2565-ไตรมาสที่-1.pdf>
- กิตติศักดิ์ แก้วบุตรดี และ อัจฉรา กิจเดช. (2561). *พัฒนาองค์กรด้วยระบบพีเลียง (มีอาชีพ)*.

วารสาร Mahidol R2R e-Journal, 5(1), 1–8. [https://he01.tci-](https://he01.tci-thaijo.org/index.php/mur2r/article/view/242682/164925)

[thaijo.org/index.php/mur2r/article/view/242682/164925](https://he01.tci-thaijo.org/index.php/mur2r/article/view/242682/164925)

ชนิษฐา เศษคิมบง, รสมาลิน ยูฮานัน, ณัฐนรี คำสร้อย, โจ นาวิ โจนส์ และ รณฤทธิ์ สองเมือง.

(2565). รูปแบบความสำเร็จการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ

SMEs ประเภทอาหารในประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 15(1), 31–48.

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ssrgraduate/article/view/260175/175122>

ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ และ ชฎาล นาคใหม่. (2567). กระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำผึ้งป่าร้อยภู ตำบลนาจั่ว อำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย. วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 14(1), 185–198. [https://so03.tci-](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/npuj/article/view/275762/183053)
[thaijo.org/index.php/npuj/article/view/275762/183053](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/npuj/article/view/275762/183053)

ปฎิภาณ สิงห์บุบผา. (2568). แนวทางการส่งเสริมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มสตรีศรีบางปะหัน

อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 10(2), 57–69.

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD/article/view/286586/190653>

ประไพพิมพ์ สุธีวสินนทร์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 29(2), 31–48. [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69461/56396)

[thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69461/56396](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69461/56396)

เพ็ญศิริ ไพจิตร. (2568). การบริหารวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จ. วารสารเกษตร มสธ., 7(1), 22–31.

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/stouagjournal/article/view/280359/180387>

มานิชย์ นวลสระ, วารุณี อนันตศานต์, เกรียงไกร ธารพรหม, กฤษณ์ ทิมเปีย และ สมใจ มหา

ยศนันท์. (2564). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้ได้

มาตรฐานระดับสากล จังหวัดเชียงราย. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 15(1), 119–134.

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/journaldtc/article/view/247433/166983>

ยุพา อินทราเวช. (2557). การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการเข้าสู่ AEC. กรมส่งเสริม

การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. [https://esc.doae.go.th/wp-](https://esc.doae.go.th/wp-content/uploads/2019/05/AEC.pdf)

[content/uploads/2019/05/AEC.pdf](https://esc.doae.go.th/wp-content/uploads/2019/05/AEC.pdf)

- รัชดา ภัคดียิ่ง. (2563). การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. *Journal of Buddhist Education and Research (JBER)*, 6(1), 175–189.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jber/article/view/242780/166266>
- ลักขณา อินทร์ปิ้ง, ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ และ วลัยพร พลอยเทศ. (2563). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2), 1–12. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/246764/167111>
- ลัดดาวลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2562). ระเบียบวิธีการวิจัย (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2). เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- วิภาพร องคนุสสรณ์ และ เฉลิมรัช ประเสริฐสังข์. (2564). การพัฒนาแนวทางในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเข้าสู่มาตรฐานการผลิตอาหารที่ดี กรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านกองนาง อำเภอท่าบ่อ. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน*, 6(3), 72–80. <https://he03.tci-thaijo.org/index.php/ech/article/view/900/491>
- สรสินธุ์ ฉายสินสอน. (2567). การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 29(1), 98–116. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/view/268556/183010>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). แนวทางการส่งเสริมสินค้าโอท็อป (OTOP). กระทรวงพาณิชย์. [https://uploads.tpso.go.th/รายงานแนวทางการส่งเสริมสินค้าโอท็อป 20\(OTOP\).pdf](https://uploads.tpso.go.th/รายงานแนวทางการส่งเสริมสินค้าโอท็อป 20(OTOP).pdf)
- สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2563). ผลิตภัณฑ์ OTOP. กรมการพัฒนาชุมชน. <https://cep.cdd.go.th/th/content/page/index/id/1338>
- สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2565). ฐานข้อมูลการคัดสรร ปี พ.ศ. 2565. กรมการพัฒนาชุมชน. <https://cep.cdd.go.th/th/content/page/index/id/1344>
- สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน. (2568). ทฤษฎีการกำหนดขนาดและคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา*, 3(2), 112–123.
<https://so11.tci-thaijo.org/index.php/IAEM/article/view/1114/789>

- สุพาดา สิริกุดตา. (2566). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้บ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 26(1), 89–104.
<https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/view/14826/12442>
- Buratti, N., Corsano, M., & Profumo, G. (2022). Community enterprise, community entrepreneurship and local development: A literature review on three decades of empirical studies and theorizations. *Entrepreneurship & Regional Development*, 34(5-6), 376–401.
<https://doi.org/10.1080/08985626.2022.2047797>
- Chouichom, S. (2021). Readiness of entrepreneurs towards group performance development of OTOP product: A case study in northeastern Thailand. In *Emerging challenges to food production and security in Asia, Middle East, and Africa: Climate risks and resource scarcity* (pp. 317–328). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-72987-5_13
- Deller, S. C., Lamie, R. D., & goetz, S. J. (2017). Local foods systems and community economic development. *Community Development*, 48(5), 612–638.
<https://doi.org/10.1080/15575330.2017.1373136>
- Piabuo, S. M., Foundjem-Tita, D., Minang, P. A., & Tajoacha, A. (2023). Community capacity for social enterprise development: Empirical evidence from community forest enterprises (CFEs) in Cameroon. *Environmental Development*, 47, Article 100884.
<https://doi.org/10.1016/j.envdev.2023.100884>
- Rujiprak, V., & Limprasert, S. (2020). Social impact of participating in OTOP product development to improve product quality. *ABAC Journal*, 40(2), 115–130.
<https://assumptionjournal.au.edu/index.php/abacjournal/article/view/4759/2742>